

BOSNA – DOMOVINA SANJ

Bosna – domovina sanj

Bosno in Hercegovino, ki jo s krvjo in grozodejstvi razseljujejo v druge države, smo v reviji *Literatura* naselili na naše strani enovito, kakršna noče izginiti iz naših sanj. Blok poezije bosensko-hercegovskih pesnikov je pripravil Josip Osti, pesnik, prevajalec in kritik. Narodnostni izvor posameznih avtorjev se nam ne zdi pomemben – naša revija kot suveren prostor literature bo obšla razčlenjevanje kulturne mavrice Bosne in Hercegovine – pomembna je prav tematska in izrazna enotnost, ki predstavlja tistega hrepenečega, melanholičnega in bajavega duha, zaradi katerega bo Bosna ostala, pa čeprav imaginarna, domovina sanj, pesmi objavljenih avtorjev pa člen v diferentni ustvarjalni tradiciji, ki trditve o Bosni kot umetni tvorbi postavlja pod vprašaj.

Lela B. Njatin

Uvod

Že leta 1974 je Kasim Prohić o generaciji, ki ji tudi sam pripadam, napisal: »Mladi pesniški naraščaj v Bosni in Hercegovini je resnično noviteta, ki je glede na svojo poetično razsežnost in širši duhovni pomen pomembna tudi za najširše jugoslovansko dogajanje. S to generacijo se je zgodil dolgo pričakovani obrat: posrečeno so premagane klasične delitve na racionalno in emocionalno, spontano in diskurzivno, lirično in meditativno, pesniško in esejistično – v zavesti, da gredo skupaj celota kreativnega dejanja, njena ustvarjalna resnost in teoretična prebujenost književne prakse.« Danes so pesniki, na katere je mislil, že srednja generacija in za njimi se je po v zgodovini književnosti skoraj ugotovljeni zakonitosti konstituiral nov pesniški naraščaj, spet večjega števila sodobnikov, ne pa pesnikov skupnih ali istovetnih estetskih izhodišč. Ti mladi in najmlajši bosensko-hercegovski pesniki prav tako črpajo iz književne tradicije našega in svetovnega pesništva, vendar tudi stopajo naproti poetično živorodnim tokovom in s tem razširjajo zanimanje za današnja dogajanja v svetovni poeziji ter še bolj zmanjšujejo nekoč nepremagljivo oddaljenost bosensko-hercegovskega pesništva od resnično modernega, ne pa samo modnega. Tudi oni so

opozicija neposrednim predhodnikom, izbirajo si druge in drugačne vzore, druge književne očete in drugačna pesniška načela. Kar sta bila za prvo povojno generacijo na primer Jesenin in Majakovski, so zanje Eliot, Pound, Kavafi in številni drugi. Toda tudi ti mladi pesniki niso radikalno spremenili podedovanih tematskih in artikulacijskih poetičnih obzorij in prav to vzpostavljanje mere se mi zdi največja stopnja ustvarjalne modrosti bosensko-hercegovskih pesnikov. Seveda je nevhvaležno poploševati, ker se s tem neizogibno poenostavlja in siromaši, vendar je nesporno, da sedanje križanje dveh najbolj številnih pesniških generacij v Bosni in Hercegovini – čas pa bo pokazal, koliko sta v resnici pomembni – rezultira v ustvarjalno spodbudni dinamizem. Pesniki, rojeni med 1950 in 1960, od Jasne Šamić, Krešimirja Šege, Mila Pešorde in Slobodana Blagojevića/Anhela Antonića prek Dragana Kaludjerovića, Ranka Sladojevića, Gorana Simića, Djordja Sladoja, Ranka Čolakovića, Hamdije Demirovića, Dejana Gutalja in Mila Stojića do Feride Duraković, Džemaludina Latića, Zilhada Ključanina, Semezdina Mehmedinovića, Selima Arnauta in Miljenka Jergovića – ne da bi omenili, vendar ne pozabili številne druge – so že kakor pesniki pred njimi obogatili vrt divjih vrtnic oziroma *zakladnico nemogočih podvigov* bosensko-hercegovske književnosti. Mnenja sem, da se del Prohićevih besed nanaša tudi nanje, zato lahko upravičeno pričakujemo, da bo njihov znatnejši prispevek šele sledil. Za njimi pa bodo prišli še mlajši pesniki in to je začaran krog književnega življenja in književnosti, h kateri nekaj dodata vsaka generacija in vsak posameznik. Včasih pa se posreči, ne zgolj krog, pač pa spirala, in verjamem, da je prav tako z bosensko-hercegovsko poezijo, ki gre v stalnem kroženju vseeno naprej in navzgor.

Josip Osti

Slobodan Blagojević

Južna fuga

Nočne ukane v polju.
Glej, čudovite skrivnosti.
Cvetni prah. Dišeča sled.

Na pragu želja.
Zadnji pisk vlaka.
In telo znojno. Bela posteljina.
Odprem vrata. In znamenje poletja.

Dih vse tišji.

Predvečer z juga. In slana sapa
Morja.

Skozi sobo ugasne oljenka.
Šepet. Pa glas. In ponoven šepet.
Guganje teme.
Lojenke. Belugine kite. Vse šumeče sanja.
Vse več teme, noči.

Za trenutek, nekaj, kot življenje, odvrši mimo.
In zaprejo se oči.

Izganjalec, znamenje

Praznujejo dečkove sanje v
temnih sobah hiše. Tako,
neka nova oblika bo obkrožila
dvorišče, kote, nadstrešnice,

šupe in hodnike. Daljina meša
dih z dihom trohnobe in
deževnice. Začasne metafore
se spuščajo s stebrišča in kot prah

odhajajo sanje, se topijo sence.
Vše dobiva resnični vonj,
toda novi se red stvari
lovi po mrežah senc.

Povsod okrog vzplamteli ognji.
Deške sanje se
razgaljajo v svojih čarih.
Stojijo gole na hišnem prepihu.

Iz »obdobja najine ljubezni«

Ljubezen naju je združevala samo.
Jaz sem bil deček, a ti čudežnega nekaj.
Ljubezen v meni je izgovorila tvoje ime,
in jaz, ki ga nikoli nisem imenoval,
sem se poklonil ljubezni in rekel duši,
da so to samo valovi
sija z gore pene
napravili vtis
v srcu dečka, primernega za ljubezen.

Prevedel Uroš Zupan

Dragan Kaludjerović

Assisi

spoznala sva okrutnost cvetočih češenj
in odšla na hrib
od koder se vidi zvonik v dolini
nad črto snega in lovora nad katerim
Avrora meče skromni ogenj
nisva veliko govorila šla sva objeta
kakor utopljenca katerih kri nosi v sebi
poljube in zvezde in bližnje obale
potem sva se spustila do gostilnice v dolini
sedla v vogal in pila čaj ti z limono
jaz z rumom in ti si zdržala moj pogled
in jaz sem zdržal tvoj pogled
ne življenje se stika v poljubu ki naju
ne razume v koncentričnem krogu
letnih časov pobotanih z listjem
in kostmi skozi katere se kot skozi kukalo
žvižga v otroških igrah
Shafetsburry v plašču govori o delu
v katerem Krepost in Hiba
izenačeni silita na volitev akustične ljudi
jaz pa vem jaz pa vem da Shafetsburry in jaz
in ti s povitimi rameni tukaj v kotu
predstavljamo majhno v klobčič zvito smrt

Pesem o svetlečem dečku
z mamu pod roko

ko sem začel hoditi v šolo
veliki svetleči deček
z mamu pod roko
sem si zapomnil šteti dneve
lepo astronomsko ljubezen sem vzljubil v koloni
zato mi je bilo dosti laže
steblo je vzljubilo čas
spoznano spremembo mimo katere gredo
oslepeli moški dečki
jaz pa sem vedel da je dan
en odsek iz niza podobnih odsekov
podoben golobu iz papirja in drugemu golobu
iz papirja in tako v neskončnost
veliko je vedela moja lepa glava
ko sva odhajala na hrib
koraki so odmevali v spominu
po dežju trije usodni vogali
potem okus poljuba izenači
spomin z željo
in jaz preneham biti podoben dobremu
učencu dnevov v nizu
moja smrt preneha biti
nešteto grahovih zrn

Nikoli ne vprašaj
zakaj živi ta človek

Nikoli ne vprašaj zakaj živi ta
ČLOVEK

nikoli ne boš dosegel njegovega dinamičnega uporništv
njegove moči za katero si slep
o priseganju pa ni govora
ko je ena moč tuja
drugi moči

ker se on strinja s Claudelom
za srce hoče pokop in tajnost
in to prizadeva večjo bolečino kot ostalo

v parku
kjer se poljublajo študentese
s končkom srca lovi svoj molk

ta lepi
zreli človek
ki ne bulji v eno točko

Prevedla Lela B. Njatin

Ranko Sladojević

Zdaj bomo pozabili vse

En julijski teden je trajal
zanos. Lahko je izračunati, toda to se
je zdelo kot večnost, v kateri je bila noč
neopazna. Ne več od zgoraj,
iz nje je gredo. Z drugim vremenom
se ne da primerjati, s hladno meglo
edino, ki ukrade svet, in z usodo.
Vse je bledelo v ognju, modrina zgoraj
hlapela, belil se je asfalt in sence na tleh,
v mestu, v katerem je poletje kazen,
in vse ostalo življenje. Zdaj se je nebo spustilo
in spet se zdi zanesljivo, s čvrstimi
jadri podprto. Lahko bi se dež
od zgoraj ulil, se v trenutku spustil do nas.
Zdaj bomo mi pozabili vse, čas,
ki stoji, in naše strašno
trpljenje. Zdaj bomo prestajali običajne
dneve, potem, ko je odpadel z nas
vreli sijaj, nas zopet vrnil med sence.

Neljubljen

Biti neljubljen,
ali je še kaj enostavneje od tega!
Potemni od žalosti poletni dan, ko jo vidim:
tako razhlajujoče deluje,
ves se zmrazim od nje.
Ničesar preprostejšega ni kot ta mraz.
Mogoče je ona tako, da se temnih
neogretilih kotov duše
dotakne ravnodušna luč,
njene neonske oči.
Ne, to je bolj preprosto, popolnoma nerazložljivo
kot vdihovati zrak, trpek, pekoč, redek.
Tako običajno je.
Ker zanjo nisi
in zase si ti manj,
osramočen, v kote duše pregnan.
Ponižan tako, neljubljen biti,
niti sam, brez sebe
enako kakor brez nje,
ali je še kaj enostavneje od tega.

Julijski venec

Da bi bila zdaj v polju hiša
 in pred hišo milina, ki se zadržuje.
 Ni treba, da je hiša, toda tisto
 pred hišo da je. In za hišo drevo, v
 katerega senci je ugodno kot v bolečini.
 Lahko je tudi brez drevesa, no tu da je
 njegova senca. Medtem ko
 vlažna julijska vročina svatuje.
 Toči se iz glave, telesa,
 se v svetlečem znoju razhaja
 dolgo hrepenenje po poletju.
 Vse je napor. Božična megla
 je prihajala v grlo, ki ga zdaj
 razpira vročina. Moteči žarki.
 In vse je čakanje, da napor mine.
 Zvečer, ob devetih, zadiši zrak
 in v nevidnem stroju
 začne delati hlajenje. Da bi bilo
 vedno devet zvečer, takrat bi bili
 dnevi bližji, bi se laže odpeljali
 od diha. Nedotaknjeno, se poletje
 v hrepenenju vrača, v katerem se bo zasvetilo
 čisto, takoj, ko se ohladi vročina
 in pohladi dih.

Prevedel Uroš Zupan

Mile Stojić

Tenutek

srebrna perzijska vaza, lepljivi grozd
naenkrat trepeta v tvojih deških prstih
v belkasti postelji sanj se premetavajo
naša telesa kot jegulje, ujete v mreži

srebrna perzijska vaza, pravim,
raste iz tega nejasnega prostora, ne kot verz,
temveč kot izsmejani, davni in prastari stok

srebrna perzijska vaza, krivo zrcalo,
ki vpija mojo temno stran in očrtava
tvoj nejasni lok
(kot silhueta ladje, ki izginja v daljavi)

Mandelštam

Z neobstoječimi očmi me gledaš iz vsakega zidu
 Od tvoje odsotnosti se strjujejo trenutki. Pa vendar
 brez tebe ne bi mogel govoriti o junijskem vrtu,
 čeprav besedam ne dajem velikega pomena,
 ko iščem tvojo priložnost v njem, prevarano
 zemljo

Ni tega dneva, ki bi prekašal današnjega,
 ni zvezde, ki bi lahko obsijala tukajšnjo noč
 Tvoja postelja je čista in ti si zaplul,
 sprejemajoč udarce vedno samo z ene strani –
 ne meneč
 se za vokale, ki so bili ekrazit za velika mesta

Z neobstoječimi očmi me gledaš iz vsakega zidu
 Proti meni usmerjaš vse podzemeljske vlake
 Toda poletje je pred durmi in vonj lip trka na vsa
 vrata

In jaz ne vem: ali te bom lahko prepoznal,
 ko me stisneš okrog vratu z ledenim objemom
 verza?

Sedimo na verandi
in gledamo nočno nebo

Sedimo na verandi in gledamo nočno nebo
Poleg ušes nam šumijo delčki otožnih napevov
Pred očmi nam lebdijo potoki hladne svetlobe
Nervozno s prsti potujemo skozi lase

Ne vem kje sem pustil ključ
toda naglo in okrutno so kopnele skrivnosti
Hotel sem poljubiti tvoje žuljave
roke hotel sem vrniti dišečo sonato

Vem za kraj na katerem cvetijo lilije in perunike
vračal sem se iz šole Skozi moje prsi je igral
veter. Pozabil sem to življenje
Ne vem kje sem pustil ključ

Sedimo na verandi in gledamo nočno nebo
Poleg ušes nam šumijo delčki otožnih napevov
Pred očmi nam lebdijo potoki hladne svetlobe
Nervozno s prsti potujemo skozi lase

Prevedel Uroš Zupan

Ferida Duraković

Deček govori v sanjah
poleg ognja

Pristopi potih, svet, da me presenetiš.

Ko se odpravim na sprehod,
naj me čisti po nohtih spoznajo,
po običajnem kriku, obrazu,
ki nosi dim in prah...

Očetu naj bom sen in nespečnost,
otročstvo in tisto drugo. Za dušni cekin
mi od vsega daj. Na pultu me jutri
s smehom in srebrom počakaj.

Dal ti bom tudi kredo s prstov.
In smisel. In pomen.
Izmed tistih sem, ki se bojijo,
kadar jih na poti dohiti mrak
in lakota. Ki bodo v gostiščih
vedno isti obraz našli v drugačnih sanjah.

Modra pomaranča se deli na toliko,
kolikor nas jo zasluži.

Tiho pristopam k tebi, svet, da te presenetim.

Elegija

Vse iz kože in živcev sem naredila
zadnjič, na dan otroštva: dom,
v domu ogenj in v sredini ognja sebe.
Glasbo, barve in ljudi prištevam
z leti zdelim. Ni dovolj, kar imam,
a osvajati svet – nič novega, sen,
ki kot dragocena omedlevica mami.

Edinole duša
proso pticam meče na peščeno stezo
v parku, premeteno izbira
izmed žvrgolenja pravo.

Časa je dovolj – da žalostno zamešamo
pomen svojih usod, »mi«,
katerih srca so krvave zastave
z daljnih jarbolov – ljudje, ki
ne potujejo... Težka je plovba
od hišnega do drugega praga, prtljaga pa –
vse sami ljudje – v sklepah, v krvi,
pod nohti.

Načet je svet, ker ga na toplem hranim.
V skrivni vrtnici na mojem tilniku gnezdi.
Iz sna skečem, da vidim,
ali še vedno na istem mestu boli.

Gost je odšel,
dober večer

En oreh, dva, trije orehi na mizi –
skrite vsebine, do katerih se pride le
z rušenjem sveta, in skleda osamljena,
to je brez sadja, brez pomaranč in jabolk –
telesa so pojedla njihova lepa telesa
in vrgla njihov habitus v plastičnih vrečkah
v smeti.

Trije, torej, orehi in skleda, gost,
ki ga več ni, ta gola odsotnost,
ki kakor duša napolnjuje vdolbino na stolu.

Vstati je treba in okno odpreti, da pride noter
bolj svež mrak.

Trije, torej, orehi in skleda, gost,
ki ga več ni, in ohromelost, ki ne dovoli,
da bi se karkoli spremenilo v tej splošni podobi,
ki ruši in osuplja s svojo enostavnostjo.

Trije, torej, orehi in skleda, gost,
ki ga ni, ohromelost
in oko temno, skozi okno, v katerega zenico tone
ta podoba.

Prevedla Lela B. Njatin

Semezdin Mehmedinović

Modrina

Pod trepetliko je voda, lokvanji.
Ribje oči, izpolnjene s pokrajino.
S hijacinto okrašene noči
utripajo, izklesane iz modre majolike.
Nebo me čara. Kresnica v gozdu
povsem zaklinja trenutke preteklosti.
Ta čas – slap, ki šumi,
odrešujoč me posluha za tukajšnje.

Nespečnost

Ne morem spati.
Utrujenost do solza vidijo odprte oči.
Toda, ko jih zaprem –
je v zraku od nekega vesla razpenjen šum.
Ali poznajo to pesem
tisti, ki so spali z zemljo?
Ko zaprem oči,
vidim kosti ptic,
ki so posegle za tujimi prostori,
njihova, izcejena, krila.
Toda kam?

Vidim
en oblaček
za mesecem jezdi.

V pogledu

Izstopim pred hišo pevno.
 Pod streho – muzikantom vre pot.
 V mimohodu se zasveti koleno
 ženske, ki jo prvič vidim.
 Ni brez strasti niti postaviti se
 pod beli dež akacije.
 V čistem zraku v pozlati
 vdihniti mesečino na strehi.

In biti ob vrtnici drhteč popek.
 Slišati toplo šumenje vrtnice véne.
 Stoletja zlagan vonj v vrč
 videti, v katerem planina véne.
 Poznam nebo, s surmo podčrtano, in da
 megla premika planinske vence.
 Pod vrtnim soncem vidi mene,
 in ni brez strasti. To koleno.

Prevedel Uroš Zupan

Slobodan Blagojević (Anhel Antić) se je rodil leta 1951 v Sarajevu. Knjige pesmi: pod imenom S. Blagojević – *V sencih z vitezom na mesečini* (1974), *Mene* (1976), *Proze Tlapnje Stance* (1980), *Iz umetnosti pesništva* (1983), *Slika bojnega zaveznika* (1985); pod imenom A. Antić – *Minljivost in zapletanje v njo* (1978), *Hudičev obrtni list* (1981), *Vidya* (1988).

Dragan Kaludjerović se je rodil leta 1951 v Zemunu. Knjige pesmi: *Zvonki človek* (1977), *Pesmi* (1988).

Ranko Sladojević se je rodil leta 1951 v Fojnici. Knjige pesmi: *Razvigori* (1973), *Sen o poletju* (1989) in *Nočni program* (1990).

Mile Stojić se je rodil leta 1955 v Dragačini. Knjige pesmi: *Lilija, jezik prahu* (1977), dopolnjena izdaja 1981, *Umetnost teme* (1979), *Zemeljska svetloba* (1984), *Poezija* (izbor, 1984/5), *Svinčena blazina* (izbor in nove pesmi, 1990).

Ferida Duraković se je rodila 1957 v Olovu. Knjige pesmi: *Ples po maskah* (1977), *Oči, ki me gledajo* (1982).

Semezdin Mehmedinović se je rodil leta 1960 v Kiseljaku pri Tuzli. Knjige pesmi: *Modijan* (1984), *Emigrant* (1990).

Izbral in uredil Josip Osti